

ТИМАЛÖН

БРИГАДА

ИЗЮР ИВАН

Т И М А Л Ö Н

БРИГАДА

ПОВЕСТ

КОМИГИЗ
СЫКТЫВКАР
1 9 3 2

**И. В. Из'юров. Бригада
Тимофея**

Порд. № Изд. 16 Упол.
Обл. № А—253. Тир. 8000
экз. Заказ № 90
Редактор М. Доронин
Техн. редак. В. Соснин.
~~Статформат 62~~ × 94 2 кеч.
Лист. 73405 знаков

Слано в набор II/II-32 года. Слано в печать 16/II-32года.
Типография Коми ГИЗ-а, Сыктывкар, Коммунистическая 1

I

Мічаос дон жагын пожомјас да кузос. Бытё гөрд гача дафөјас стенаон топодчөмны. Нөкөн помні-дор. Отырышја жаг. Оз-өд прөста тас перјыны палубнік вөр.

— Вот вөрыс!—арнас воігөн Тіма асылыс шуіс.

Кажітчісны сылы увтөм пожомјас, кажітчіс і керөсјыв, көні вөлі налөн олан барак.

Керөс увті, баракјас кокулөд, візувтө дон ју. Колян во-на сеті рака оз вөлі піст лебзыны, непөштө керјөн ју куза петны. Тасасөмаос крест-на-крест вужлајас, пушкыр лыска козјас ју вестө копыртчөмаос өтар-мөдар кыркөщсаыс. Воча плеш лукасөмны. Лыс, вужла, рој—вот мыј вөлі дон ју вылын. Таво вужлајас весалөма, нөрөм козјас пөрлөдлөма. Немнас шонді

вылō дон ју тырбура медвоґаыс-на вiґōд-
ліс. Нiмкоґжыка кутiс вiзувтны, ѳдјѳжык
кыщовтны ассыс уна кѳжјассѳ. Ју пѳлѳн
ѳтмѳдар керѳсјылас баракјас, гѳрд пелѳс,
кооператiв. Сѳмын кырулѳ, ју бокѳ, кут-
кыртчѳма пывсан.

— Олам-на!—мѳвпыштiс щѳщ Јарѳ.

Омѳла торјѳдчылісны Тiма да Јарѳ. Iчѳт
дырјыс щѳщ гачтѳг котравлісны, шургасi-
гѳн ѳшињјас жугѳдлѳмыс кыкнанысѳ ѳтла-
ын нѳјтлісны, щѳщ велѳдчысны, помалісны
школа, ѳтi лунѳ колхозѳ пырiсны. Сѳмын
комсомолѳ пырiгѳн торјавлісны. Тiма—пы-
рiс, а Јарѳ—ез. Јансавлісны лун кујiм кеж-
лѳ да пурјасан-iнын ужалiгѳн бѳр ѳтлаасiс-
ны. Ужыс мыјкѳдыра кежлѳ матыстiс. Ас
керкајаснас моз-жѳ пыр ортчаѳс. Јур ты
бокын тувсалiгѳн ѳтi нылѳс весiг раґеј-
тiсны.

— ѳтi гѳтыр вот сесса вајад тi,—шмо-
нiтiсны тувсалысјас.

— Гурас-на i мортѳтiкнас!

Сесањ ѳнѳз-на ѳтiк кѳјка вылын уґліс-
ны. Сѳмын бѳрја каднас на костын бытѳѳ-
кѳ шыр котѳртiс. ѳтѳортчыны Јарѳ кутiс
Тiмаыс. Кырссысiгѳн Тiмаыс ылѳжык сув-

тө, сорһиө сыкөд оз суйсы. А төлк-кө су-
рө—кывјөн дождыштны зілө.

Арнас, кор комсомольскөй бригадаөн пе-
тисны вөрө, һинөм сещөмыс ез вөв. Мыјөн-
жө Тімаөс бөрјисны бригадирө — Јарө дуз-
гөдчис.

— Мыјла Тімаөс? Ме-нө сы кофасө ег
вермы? — Мөвпаліс аслыс Јарө. — Гашкө,
буржык-на сыыс вөлі. Мыј-көтї ме абу
комсомолеч?

Стелөыс-нө вөлі тақі: важ бригадирсө
колхоз бостіс курс вылө. Сыр коргысисны
—кодөс пуктыны бригадирө. Шуисны Тіма-
өс. Тіма ассө тувсалігөн-һин петкөдліс уж
вылын. Медвојдөр ударһикө гіжсис да мед-
бура ужаліс.

Јарө ачыс секи Тімадор сорһитіс:

— Зіл морт!—сетіс отзыв.

Сегань ескөн аслас өнөз-на сөлөм вы-
лас кутіс ділквізны кушөмкө комөк. Көс-
јас-һин сіјөс һылыштны да оз вермы: мед-
нө комсомол јачејкаас секретараліс, а мыј-
ла щөщ бригадирас? Көт-өд і бригадаыс
комсомольскөјөн шусө, Косарев јорт һіма-і,
а бригадһикыс абу ставыс комсомолеч. Пі-
ла-на со беспартіјнөј, Олөксан-і.

Барак діныс кутісны ылысмыны. Куш-
міс-һін вел паскыда. Кушінын колалыны
сөмын һорөва кондајас да понөл рас. А
лым ылын кутісны голвіңны јежыд да ві-
җа орда-код керјас. Бытөө сісіјас. Тыдалө
дон ју сајын кутіс кушмыны-і. Сені ужалө
кодхозлөн 1-öd № бригада. Чер шы і піла
шы сесаң кылө. Төвһылыдөн весіг сорһисө
велалан. Пу пөрөм шыыс пішщалыс лыјөм
шыөн јіркмунлө.

Воңын пөрөдчөны Јогор да Піла. Навыс
кык пу куҗтаын бөрын орјөдлөны Олөк-
сан да Олө. Накөд өтлаын увјысө да ме-
рајтчө Тіма. Медбөрын кырсгысыјас: Ја-
рө, Ілла да Іван.

Тіма корсөма ташөм ужалан ногсө.
дыр вөдітчіс лөз коркаа һігаөн. Төлкујтіс-
ны. Гозмөдыс заводітлісны—һімөм ез арт-
мы. Еща артмө дај ставыс. А ставыс вө-
лөм өті сајын—кі велалөмын. Лун-мөд
ужалан, он-на удіт велавны өті пөлөс уҗө
—бөр-һін раҗсө. Лок ылө сетчөмөн бог-
тісны. Еща артмас—оз шогһыны.

— Опыт!—шуас вөлі Тіма.

— Мед ескө мјан опытыд серам тујө
оз артмө,—шуыштас Ілла.

— Јөзын-тај-нө ужалоны.

Бөрја каднас сізім кубометрөз-нын морт
вылө кајис.

Зіла водалоны пожөмјас Јогорлөн да
Пілаалөн. Кывзөны-нын. Оз вожасны мукөд
пујас вылө. Куѣжык пујасыд-тај озжык
кутны пөрны да Піла век чернырнас јөткө.
Бытөө мырвывсааныс качөдөмөн көсјө бөр
сашкыны лымпіас, зорөд піңөс моз. Секі
Јогор мајөгөн вылысаңжык јөткыштө.

— Нче те-кө — зік сашкі! — бөрвылас
шмоңитө Піла.

— Нче ме-кө — ез ескөн і пөрлы, — воча
візас Јогор.

Орјөдчысјаслөн асланыс гаж: орөдны
сіз, медем піла ез топав. Өмөксан пілатө
мастера кеслө, шытөг і пырө пу сөмөсад,
швічкө. Пожөмлөн во гөгөрга кышыс мур-
тсыс-муртсыс төдчө. Тыдалө, ңемчөжнад
уфитөма-нын топавны. Оз-өд прөста војвыв
пожөм вылад заграңчаад зөлөтатө сетны.
Војвыв пожөм топыд, јон. Төвса көзыдјас
пулыс сөмөссө пөртөмаөг-нын калаізјө

— Зөлөта брусокјас орјөдлам! — сералө
Өмөксан.

— Ме чајта ог зөлөтә, а прамөј маши-
најас-нын і чуктөдалам,—венчө Ілла.

— Ме ногөн кыкнаныд он вескыда вис-
талө,—шыасө Тіма.—Мі стрөітам Магһито-
строј, Куәнецкстрој, тракторнөј заводјас,
көрттујјас.

Гажа мунө уж. Ужыс јур колмытөз гажөдө.

2

Тімајаскөд өтө јырјын олө Нюңа Пе-
тырлөн бригада. Најө ужалөны бараксаң
кывтыдладорын.

Нюңа Петыр—көза тошка гөрд мужик.
Пу улад чатөртчас да он төд: көза тошнас
вижөдө пусө алы вкһидік сінјаснас, көза тош-
кыс тај вылынжык аслас јурыс-а. Бригадаас
унжыкыс арлыда јөз. Једіномічһікјас.

— Но, Петыр дад! Талун коді кодөс?
—пырөмөн щөщ быдлун јуалө Тіма.

Оз шыас Петыр—төдө, налөн ешажык.
Кушөм лөсыд војдөр вөлі, кор Тімајас
ешажык вөчлісны. Секі і Тіма быдлун оз
вөлі јуас. Ачыс Петыр вөлі шмоңитө. А
өні лаңтөма. Лаңтөмаөг і мукөд бригад-
һікјас. Унжыкыс-жө көнкө сушілкаын лібө
столөвөјын відчысөны Тімајаслыс воөмсө.

— Кымынөн-жө тiјан кайіс? — јуалө-һин
Илла.

— Кымынөн? Комынөн.

Сыр мысғи-һин лезас, сојны петігөн:

— Ағным төдам кымынөн.

Оз вөлі Петыр војдөрсө чајт, мыј најөс
панјасны. Заводитчигас-өд һол кубометрын
Тімајас пыр сулалісны. А Петырјаслөн ві-
тыс улөз, ез летчыв.

— Кыскө тiјанлы мi бөрса вөтчыны-дај.
Мi-өд вөрад немнымөс коллалам,—серав-
лө вөлі сек Петыр. Аслас вомыс вест оз
топав. Көт-і бөрын воім, унжык-на вөчам!

— Візөдлам!—өтвылыг горөдасны ком-
сомолечјас.

Унаыс шуөмла-мi, мыј-лi тајө вочакывјас
век өтщөщ артмө.

А мыјла панјісны? Уж јуклөм-пө. Кон-
вейжернөј сiстема! Өтi—өтi уж вөчө, мөд—мө-
дөс, көймөд—којмөдөс.

— Фордизм, Петыр дад. Америкаын ем
сещөм капіталіст—Форд. Автомобілнөј ко-
рол. Сылөн ужсө сiз јуклөма, мыј во!—
певсө быдсөн лептас Тiма.—Сөмын мi огө
зік сы ног. Сылы ужалыгыд машина код-
жө колө, сөмын мед өтi пөлөс уж вөчөм i

tödö. А мијанлы мөд полөс. Мед ужалыгыд
вөлі сознателнөј ужалыгөн. Мед вөлі todö,
мыј сiјö вөчö да мыјла вөчö. Ми-öd социа-
лизм стрөитам, Выл Војвыв течан план
тыртам.

— Kod tödas тiјанлыг. Нем-тај ег чајт-
лы, мыј дасвіт керјөн понда вөчны, а öнi
лоö. Ачым со вөча. Торја јона зiмөм абу-
жö-а.

— Мијан кызöз-на кајö-а.

Тайос Петыр оз-нын кыв. Нырагез пуш-
кыны либö пила кеслыны заводитö.

Тiма бостö газет:

— Мыј-нын Китајас?— сорњи вежö Петыр.
Јапонскöј војна дырји Петыр вөлöма Ки-
тајын. Öнi сесга Китај жылыг Петыр велö-
дыг код.

Талун мыјкö Петыр торја јона шыбласö
сорнинас. Öтитор вылö волас, мөд вылö.
Узны водигөн-нын шуис:

— Ми-öd гортö мөдам.

— Гортö? Мыјла?

— Кујöдјас петкөдыштны. Сiз-öd карта-
тö он төвјöd.

— Емөс-на-öd кујöд петкөдыгасыд.
Петкөдасны.

— Нывбаба помгыд еща-нын.

— Лымжыс еща-на-da?

— Лымжыд-öd талун-на тај, со, угыштіс.

Лун мөднад лоас-нын кужöd додтö кыскымөн.

— Со-öd,—пелөссаң гөлөс лезіс Ілла.

—Кужöd вөснаыд весіг төждыс. А мі өні өңитор сөмын төдам: сурс кубометр. Кужöd петкөдысјас мјан сікт тыр-на.

— Мда-а,—њужөдіс Петыр.

— Ставөн петад?

— Лун њол кежлө ставөн.

— А вөрлезөмыс? Кыскагысјасыд воасны да мыј кутасны кыскавны?

— Кужöd петкөдтөг-öd најö оз-жө воны.

Та јылыс Петыр вјставтөз-на Тіма вөлі төдө. Төрыт рыт Петыр бригадыс Терен вјсталіс, сорңитөны-пө гортө летчөм јылыс. Сөмын њеокота вөлі аслыс сорңисө панны. Петыр-кө өні ачыс вјсталіс — бур-нын. Поэө-і аснысө топөдлыны.

3

Олан бараксаң контораөз колө мунны куз козјас лыслап увтi. Сетi век пемыд. Төлыслөн југөрјас лыслапјасө гартчөны, оз воны пышкөзыс. Тајө козлапјас улас лөгө-дөны вөвјаслы оланін.

Колан вој Ілла воң садміс. Піла кес-
лыны пукгытөң петалис ывлаө.

Асја пемыд. Ньекөн ньекущом шы абу.
Чөв. Ставыс лөһөма. Істуканјасөн сулалөны
колөм пожөмјас да козјас.

Контора дорын кылө корсһитіс вөв.

— Воң-өд кодкө воөма, — мөвпыштіс
Ілла.

Төрыт-на ветліс контораө да төдө—сен
ньекущом вөв ез вөв. Мөдөдчіс конторалаһ.
Козлапјас увті мунігөн эвірк четчыштіс—
кажітчіс, бытөкө пу саяс кодкө вөрәөд-
чіс. Муніс вужөр дај кокшы кыліс.

— Код сен мыј вөчө?—јуалис.

— Асмогөн локті,—кылө шыасіс Анна
Опоһ, Петыр бригадыс бригадһык.

Ілла муніс воңө. Контораын олөны-һін.

— Коді та воңзасө воыгыс?

— Сікт кутыгтө тај ыстөмаөг төварөн.

— Кодөс?—ез гөгөрво Ілла.

— Јогор Маркелөс. Ез-на тај ескөн пы-
рав-да.

— Сіјө өмөј абу вөрын?

Бөр локтігөн Маркел паныдлоіс козјас
дорын.

— Илмичыслы тај гортсаң Һинөм ез велөдны-а,—шуис да воэо мунис.

— Мыј і локтөмөн шөщ таг ковмөма?— мөвпыштіс Илма.

Кылө барак динө мунис мөд морт. Баракө пырігас Илма төдіс Анна Опоңлыг шапкасө.

— Мыј тајө? Анна Опоңыс да Маркелыс ез-ө өтлаын вөвны? Мыј налөн отув-яыс?

Уж, вылө петтөз Илма тајылыг висталис Тималы.

Важөн-Һин унатор казавліс Анна Опоңлыг Тима. Век векуштчөма, зыртчө быдөн вылө. Вөрас воөм мыгт кык вежон бөрын коксө керыштіс. Мыјлакө сыв кертө кыргыны чер бостөма, кор сетчөз пыр кыргысис зырјөн. Кок керыштан луннас ез бакіләа вөв, а кыса, кодөс Һөтчыд ез көмавлы дај ранаыс зев аслыс сама: кучікыс гірсмунөма кок лапа вывгыс сөмын. Пөшти төлыг жын сегга гортас ветліс.

Сіз торјасө сегга ескөн Һинөм-жө-на ез казавлы, а Илмивыдлыг адзылөмтө кивліс-да—өті мөвп јурас воіс: төдмавны, мыј кутас Маркелыс вөчны. Горһитчіс помпрі-јомщіккөд.

Лунтырнад сiјö зiкöз вунi, а Нюңа Пe-
тырлөн сорңыс мөвпвылас ускöдiс асјасö.
Водтöз војдөр петiс контораö.

4

Кок лапа бердмөн лым-на абу. Буситан
лымјыд кыдкод. Вегiг пу вылыс кыд моз
пыркалö. Шоныд һi көзид. Кепыстөг позö
ужавны. Воьгыны лöсыд-на. Сiјөн i зырјыс
лöсыда ветлö Јарөлөн. Ыжыд-ö, со зыр, а
кырсыгöмтö јона öдзöдö. Јоткав сöмын.
Тасмаөн-тасмаөн чукталö кырс, iсковтö бокö.

Кер вылö вомöнасöма кондак. Ез вешты
Јарö, а шыбытiс бокö—мед корсöны. Чур-
виңны кутiс коколукаөн лым пыщкын көрт
вуг.

„Сегса тази төвбыд лоö-һин нокгыны.
Ок, ескö, уж бöрын-кö шоныд патчöрын
кужлыштны. Петырјас мыј? Окота лоi—лет-
чiсны. Ез тај повзыны кулаклы кiвив ужа-
лöмсыд һимтöмыс. Чöрту ставсö шуи дај
летчин. Карö позас мунны. Тан-нö мыј?
Вөр—вөр i ем. Көт сегса нöшта киноас да
радиоас—баракыдлөн һол стеныс оз паскав.

— Јарö. Кондакыс он төд көн?—кылö
горзö Тiма.

„Ковміс“—быдсөн рад лоі Јарёлы.

— Ег адзыв. Корс!

— Кытыг?

— Кыг кужан.

Ғіма мөдөдчіс Іллалаһ.

— Ветлөдлышт!—мөвпыштіс Јарё. Сө-
мын сек-жө јурас віһітіс мөд мөвп:—Мыј-
нө таяё? А кадыс?

Горөдіс:

— Тан тая, Ғіма, вөлөма. Со вугјыс ты-
далө. Шыблалөны кытчө сурө.

— Но мыј, Герасім Матвејевіч? Ог-на
пажнајтө? — матыгтчіс Ғіма. — Кымынөдөс-
һын?

— саскөкјамысөд, буракө. Кад-һын.

— Біас. Талун вөрыд бур. Квајт піло-
вочһык-һын суріс дај кујім авіо.

— Сізкө, лебалам-на!

Зіла сотчө сірөд мыр. Салгөмөн пуө
сір, візувтө. Пуркјө кајө сөд шын.

— Пажнајтны!—горзө Јарё.

Оз јурав јөла. Орө. Бытөкө кын пуө
кашкөптөны.

Көзсөдны көсјө.

Ыпјалыс бі бокын шоналөны һаһ јок-
мылјас.

— Бара-на пös һаһаөс. Ок ескө, Илла братан, паһыштан торкө ем,—шыалө Пила.

— Теныд өтарө паһавны. Пыр-кө паһасны—он і төдлы луныд колө. Асывнас-на јај шлупјін рушку зелавтөчыд.

— Аһчаліс тај һебос. Со вур-вар-һін кылө.

Гажа мунө пажун.

— Талун, јортјас, Петырјас воны көс-јөмаөс. Кужөданыс абу кутчыгләмаөс. Муыс пө куш.

Кыв бостіс Тіма.

— Көт мыј, а тазі воҙө колтчыны оз поч. Петырлыс бригада колө кыскыны мјан колхознөј комсомольскөј сквознөј бригадаө дај колхозө. Топөдам-кө колхозсаң дај тасаң—төлк лоө. Колхозсаң—колхоз ужөн, тасаң—мјан ужөн. Пөрөдчөмыдтө мунө бура, сөмын најө летчөмнаныс јона торкісны, 92-өд кварталыд навернө панјіс. Лок мјан лоі—ег вермө летчөмгыныс кутны-да. Воҙөвылө урок. Лун дас мыгтөі воасны кыскасыгјас. Воасны једіноличнјікјас кыскасны. Ҷоң деланкасө сквознөј өтік бригадаө пөртөм—мјан чест. Секи-і гөрд знамјатө вермам бостны.

Абу пажын, а комсомольскöй собраньö, сöмын јуралыгтöм да гижыгтöм. Горнiгiжöd сы пыдди быдöнлы јурас колö, сөлөмөчныс јiжö.

— Собраньö 91-öd кварталса комсомолчјаслыс лыдда тупкөмөн,—помалис Iла. —Ставы гартны кыз чiгарка да куритны. Сесса мунны уж, вылө.

Зiлжыка пажун бöрын вөрöкi. Колö-öd тыртчыны сiзiм кубометрөн морт вылө.

Ужнајтiгөн воiс Петырлөн бригада.

— Но мыј, Петыр дад? Ми-öd неламын кубометрөн морт вылө вöчим. А тi?

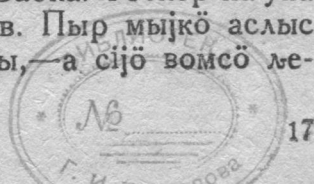
Ез шыас Петыр. Жөлвакыс щöка улас сöмын вөрчыштiс.

— Кујöd петiс?

— Петас коркö.

— Кад воас — петас! — Пызандорö матыгчiс Анна Опонь.—Сесса-нö гортса уж вöчны весiг не летчывны? Ковмас-i мөдыг летчам. Некод тан кутны оз вермы. Ми-јан-кö норма лоö тыртöма-i.

Секi шыасiс Јогор Васка. Некод-на уна јöз возын ез горнитлыв. Пыр мыјкö аслыс чукöртiс. Јöз вiсталоны,—а сiјö вомсö ле-

gödö. Ičövik кага моз бытвөкө велөдчө-на горһитны.

— Лаһт-һин, Опоһ. Гортө летчылім, мыј бостім? Һол лун өшиһ дорын пукалім. Петны һі мунны вөлі. Тан-кө вөлім—кер вөчим.

— Молодеч, Васка дад,—нар вывсаһ горөдіс Ілла,—А кужөдыд мјан астөг петас. Мајетаыс абу.

— Те-һө, Петыр дад, чајтан ог төдө, кызі тјан летчөмныд лоі?—шыагіс вөлісті Тіма.—Зев бура төдам. Со, колөкө, вистала. Маркелыдыг төвар ваяөмтө төдад. Секі сіјө Опоһлы висталис, селсөвет-пө норма улө бостө турун. Кодлөн унжык—богтасны, а кодлөн оз тырмы—скөт щөктасны вузавны. Анна Опоһыды аслыс ковміс летчыны, сіјө і ызјөдіс тјанөс щөщ.

— Һајө-өд агныс абу чемад,—чігарка гартыштіг моз чөвтіс Опоһ. Аслас чігаркаыс скөрысла-мі, мыј-мі ез артмы, шөрі орі кабаалаыс.—Ме ачым ужалан лунсө вошти.

— Зато сватыдылы көсјін отсавны, сөмын ез удајтчы.

— Збыл,—бара шыагіс Јогор Васка.—

Ме ескөн ег і верітлы да өтчукөрөн щощ
летчі. Маркеллыг мөссө вузалөмаөс, а сійө
вөлөм турунсө Опоң пыр көсјө вузавны.
Сіјө-і кыскіс. Нарогнө вөрсыс Маркелыс
сы вөсна пышјылөма. Гудыртіс щощ міжанөс.

Донавтөз ломтісны көрт пач. Гөрд га-
часіс пач труба. Оңавны кутіс барак.

— Кык көчөс-на Маркелыс кыјны көс-
јіс. Календарнөј план торкны дај ассө віңны
көсјіс. А тіјан бригадыд і шедіс Маркел
лечкад,—водігас-һін Тіма шуіс.

5

Столөвөјө комсомолечјас өшөдөмаөс
сҥенгазета „Ударһык“.

Сыр лыдҥысны сійөс. Көт ескө лөзтө-
зыс-һін вөлі төдөны мыј јылыс лөө гижөма
да петөм бөрад мөдпөв-на лыдҥысны. Тор-
ја-һін јона гөграліс Јогор Васка. Повзөд-
лө вөлі Ілла—газетө-пө лөза. Оз төд мы-
јыс, а відчыіс. Абу сы јылыс газетын,
сөмын најө јылыс уна гижөма. Со тан-на:

„Нојабр 25-өд лун кежлө Косаров јорт
һіма комсомолскөј бригада вөчіс 350 кубо-
метрөн (35 прөч, задаңһөыс).

Петыр Коңајевлөн бригада сійө-жө лун
кежлө вөчис 25 прөч.—250 кубометрөн морт.

Комсомолскөй бригада корө вөтчаны
Коңајевлыс бригада ас бөрсаыс“.

А мөдлаын:

„Кулак агітаціја улө сурөмөн Коңајев-
лөн бригада орөдіс календарнөй план тыр-
төм. 92-өд кварталын календарнөй план
тырөма 111 прөч. вылө, а мјан 94 прөч.
Гөрд знамја частоклөн колө лоны мјан
кыын. Уж оргаңизуйтөмөн сетам вочакыв
кулак агітаціјалы. Коңајевлыс бригада ко-
рам вескөдны ассыс өшыбка плансө пере-
выполнөйтөмөн. Мјан мог—областувса XII-
өд партконференціја кезлө пөрөдны 60 пр.
кыскыны 30 прөч.“

— План да план! — шыд паңаліг моз
кајтө Анна Опоң. Бокысаң вјзөдны — ас-
лыс вјсталө, а сінјасыс котралөны јөз выв-
ті, көт і јурсө оз чатөртлы-да. — Планјас-
над мјанөс пөнісны-нын. Календарнөй. Віт-
васа. Важөн тај некущөм план ез вөв-да
таыс буржык вөлі-а. Пастөг лоө вөрад уж-
авны.

Зумыштчөма Петыр. Бытөкө оз кыв.
Јурсө сојгчөж ез-на кыпөдлы. Опоңлөн

медбөрја кывјасыс парскіс сёлөмөҗыс: көт
ескөн сіјөс моз-нын каҗтывны. Пастөг да
шыгјөн ужалөм гөгөрбок кылан, кор ков-
мас мыјкө өніјаыслы шуны. Со Петыр сте-
жітөм роч гача, сецдөм-жө фуфајкаа. Важөн
весіг тащөмыс праҗныкјас кежлө ез вөв.
Јапонскөј војна вылыс воөм мыгт кутіс
гөтрагны да веҗеч улас ынөмөн вөлі мун-
ны: буржык гач ез вөв. Важ жеҗаммөм гач-
кок помө содтөд вуріс дај муніс. Сітечтө
вөлі аршын-мөдөн бостан. Öні? Ещайс да
гырыса. Аршын 30-40-өс. Сојаныд вөрад
важөн јонжыка-жө вөлі гортыс вајөм кар-
тупела рок. Пыҗ сорөн кынтан дај вајан.
Öні быдлун-на шыд да чері. Ез та боксаҗ
Петырлы кажітчы өніјаыс, а мөдарсаҗ ов-
мөдчөмыс кутөны. А мыј сен локыс?

Гожөмын өтчыд Петыр пуктыгіс ортчөн
колхоҗныкјаскөд. Колхозса бригада чөвтіс
дасөтік піҗкоса зорөд, а Петыр піыскөд
да гөтырыскөд пуктісны кујімаөс. Дыр му-
бујтчіс секі зорөд вылө Петыр. Öд, өтна-
лөн Петырлөн кујімпіҗкоса, а сені даслөн
дасөтіка дај сіјө абу асланыс. Петыр кыз
окота сіәі сіјөс і віҗас. Ковмас — скөтөс
вердас, ковмас-кө сотны-і сотас. Мыј олөм-

нө олан сесса, ас уждад-кө лубујтчыны оз
сурыштлы. Сіјө-і гажыс олөмас-а. А колхо-
зад мыј? Ужалан-да дадө тенчыд ујтө бос-
тас. А теныд—норма. Мөскыд оз ло аслад,
вөлыд. А мыјдта пөг кіссіс вөвсө најөві-
тігөн. Көт-өд-і государствоыд ујөн сетліс, а
ујжөзсө ас мышнас-жө мынтіс. Мыјла ескөн
војдөр вөвсө бостны отсалісны, а өні кол-
хозө кыскөны? Ескөн бостісны-кө велөдны
ас арлыдајас—гашкө кывзіс, а Тімајас коф-
ыдлыс оз кыпөд быд кывлы верітны.

Оз кыв весіг Петыр, мыј јылыс кутісны
венчыны. Помгыс-ның сөмын кыв-мөд кутіс:

—Мыј міјанлы вөрлежөмыс торјасө вајө?
Нажеткаыд сіз сурас! —кылө броткө Опоң.

Ез кажітчы Петырлы Опоңлөн горзө-
мыс. „Нол ужалан лун-ның сы вөсна воштім,
а век-на гыбалө“. Сіјөн-і шыагіс:

— Оз-кө ков—оз лезны:

— Мыј сіјө?—ез гөгөрво Тіма.

— Вөрсө, шуа.

— Опоң тај небос бура төдө, тыдалө.

— Төда! Неказы сесса мөдног комі
јөзсө песны да сіјөн.

— Кымыныс те, Опоң дад, Богословас

пессо вöчныс ветлін? Менам тај бат кыф-
віт туј ветлöма-а.

—Но і Тіма!—шенчыны кутіс Јогор Ва-
ка. —Кужай-жө те. Сіјö збыл. Ме даскык
туј ветлі-жө.

— Јумовжык?

— Чöv-нын јумовнад. дадсö кыскігөн і
жујалан.

Мыл ылö бытö талтчісны Анна Опоң-
лы, усјыіс. Ез весіг шапкаас—сіз петіс
ывлаö.

— Јіжіс мортыдлы, — Опоң петöм бө-
рын шуіс Јогор Вака.

Чöv усіны. Буракö, ез сöмын Опоңлы
парскы, а мыјкö ставыслы сölöмвылас
пуксіс.

6

Лунјас жеңһаммісны-нын жынмында. Тöv-
са шонді муртса-муртса пу јывјас јывті плеш-
сö мытчылö, пожöм јывјасöс donöдыштö.
Кватітчан—бөр-нын пемдö.

Петісны медвозза көзыдлунјас. Піщö-
гöз піскöдчö көзыд. Сујсö кепыс пыщкö,
турдöдö чуңпомјас. Сібдіс пу бердö кырс,
сöкыда чуткö. Оз-нын ментаөн-ментаөн ус,

а чаг моз четчалö. Пу увјас да јывјас за-
водітисны чірсыны. Швачкыгас кын му
вылад да һіöтi ув оз кол, ставыс чегјасö.
Ылöз тутö пујыв.

Јагö воіс партјачејкалөн бјуро. Востісны
бјуролыг заседаһнö. Сувтöдісны комсомол-
скöј брігада уж јылыг Тімалыг доклад.

Јöһö Максим, партјачејкаса секретар,
возвылас вісталіс:

— Тіјан квартал мөд местаын участо-
кын. 92-öд кварталын колхозһікјаслөн бри-
гада кызвіт мортыг мунö медвозын. План
пөрөдөмөн тыртöма-һін 45 прöч. Колö төд-
мавны — мыјла тіјан кварталын оз тыр камен-
дарнöј план. Задаһнöыд тіјан абу ыжыд.
Торја-һін тани омöл качествоөн. Качествен-
нöј показателјас тіјан омöлöс. Высокосортнöј
древесіна шуөм сертi јона еща вöчсö. А
клејмітчігас-öд уна пу вöлі арталöма. Торја-
һін та куза омöл Коһајев брігадалөн. Вы-
сокосортнöј деревесіна кузта план сылөн
тыртöма дас прöчент вылö сöмын.

Тіма вöчiс доклад.

дыр вісталіс. Унатор вылö воліс. Јарö-
лы весіг кажітчіс — кыг быдторсö Тіма
тöдö. Јарö-кө ескөн — ставсö сіјöс ез і прi-

метіт. Бытёкё-öd ічөвіктор јылыг і вісталё
Ғіма, а кывзан-да ыжыдөн кажітчө. Со сіјө-
жө Петырјас. Кымыныг удајтчывлө лун нол
кежлад гортө летчывны. А Ғіма вісталіс
да артміс: Петырјас кулаклы шедісны, план
торкісны, гөрд знамја кварталлы оз сур,
ас ужаныс кулак темпөн ужалёны. да мыј-
сө-на ез вістав Ғіма. Мөвпыштіс быдсөн—
мыј ескө вөчіс, бригадірас-кө сіјөс зб ы-
лыс пуктісны. Нінөм ескөн ез вөч. Нінөм
ез адзы. Гафеттө ез лез-һі. А мыјла Ғіма-
ыслы быдлаөз фела? Мыјла быд кубометр
сајын сіјө тыдалө? Колхоһык-да? Ме-öd
колхоһык -жө да, абу тај-нө сещөм. Быдсөн
сөлөмыс Јарөлөн ыркмуни: комсомолч-да?
А ме?..

Өдва Ғіма помаліс. Сыр мөвпаліс, кызі
помсө нуны да лөсыджыка һекыз ез куж.
Сізі-і помаліс:

— План тыртөм мјан кварталын Петыр
бригада сајын. А сылыг бригадасө мі өнөз-
на ег вермө вескөдны колана туй вылө. Уж
налөн муно важ сістемаөн, артельнөјөн. Уж-
дон јүкөны быдөнлы өткода оз артавны
ужалөмсө.

Ез відчыг Петыр, мыј пөштө кыз сорһі-

ыс на гөгөр кутас гартчыны. Өд, мыјдта-
нын вөчөма да век-на Һе чест. Важөн вөлі
һолсо пу-кө төвбыднад вөчан — уна-һин.
Өні дасвіт пуөн лун вөчан да век еща.
Вундан кадө таҗ-жө өтчид вөлі колхозса
собраһһө вылын. Бригадаҗас уҗ җылыс гор-
һи муніс. Сіҗ-жө висталөны: сіҗө бригада
план абу тыртөма, мөд содтөдөн тыртөма.
Кодлы — позор, кодлы — гөрд знамја. Код
төдас, мыҗла тајө ставыс мунө. Гашкө бур
вылө, гашкө мыҗ вылө-да. Сыша уҗалысја-
сөс җешщө поҗө-на кучкыштавны, а зімјассө
мыҗла һөјтны? Ми-өд со һока зіла уҗалам.
Ордҗыгам-пө. Сытөг-һө да срокјастөгыс
зімәсө уҗавны оз поҗ? Лым сыліг кеҗлө-
кө планыс тырас-і. Мыҗ жугөдсыныс?

Воісны јөз 92-өд кварталыс. Барактыр
лоі. Җизмунлі гудөк да бөр лаһтіс. Табак
щын чер өшҗымөн-һин, а собраһһөлөн пом
оз-на тыдав.

— Петыр, теҗык, теҗык! — горзөны өтар-
саһ.

— Ен сетчы!

— Тіма зелөдлы һөшта!

— Көҗ век пессөј, а знамјатө мјанлыс
Һе бостны! — горзөны локтысҗас.

— Візöдлам! — бара Тiма бригааса ком-
сомолечјаслөн öтщöщ артмiс.

— Зев тај вытaöс кылад. Мi-öd ог-жö
кутö тiјанöс вiдчысны. Век возö да возö.

— Суöдам дај панјам.

Војшөркадöз мунiс бјурö. Горнiтiс,
Максiм, горнiтiсны i мукöd. Ударнiчество,
ордјыгöм, сквознöј, хозрасчот — бергалiсны
јöз јур вылын.

Шыагліс i Јогор Вагка:

— Ме сајын абу, мукöd тај јерепенiт-
чöны-а.

Мукödјас бөрја кывнысö ез-на шуны.
Сiз водалiсны. Сöмын горнi нi ун нeкод-
лы оз во, боквылыс бок вылö бергалöны.
Быд мiнутын ыркödчыны четчöны да петöны.
Асја дорыс-нiн унмовсiсны.

Асывнас медвоз сагмöма Јогор Вагка.
Тувкödö Тiмаöс:

— Öлөксeјевiч, Öлөксeјевiч? Кад-нiн.

Оз гөгөрво, мыјла Вагка сiјöс сагмödö.
Öд, нötчыд-на ез чуксавлыны, тödлытөг
пыр мунны зiмiсны, мед дыр узöмөн рыт-
нас бара укöрајтыштны.

— Мыј-нö та возза?

— Абу-нiн воз. Квајтöd час. Гојан гö-

тов-нын. Поčas тенсыд, Олөксеевич, өв-
тор жуавны?

— Поčas, бара.

— Шуам, пöрысјас-кө тiјан бригадаө
пырны кутасны—тi бостад?

— Ми? Бостам бара.

— Поčas-нө талун меным тiјанкөд ужав-
ны мунны?

— Мыјыс повчома! Вај пагтаг. Еј, чет-
чөј?

Гојөм бöрын Тiма шычөдiс ассыс да
Петырлыс бригадасө:

— Мијан бригадаө вöзјысө өкмысөд
морт. Чајта, бостад?

— Kodi? Kodi?

— Васiлеј Григорјевич!

— Бостад-кө... Ме-өд арлыда-нын. Ком-
сомолечад ог-нын туј...

— Ударникад-өд тујад тај небос.

Сылиг тырјi талун мунисны вöрө Тi-
мајас.

Вөлигi мөдiс лым. Оз-нын кыд моз
пуркјав сынөдын, а лөстукјасөн усө. Быд-
сөн улдыштөма.

Јогор Васкалы усi кушөмкө аслыс пө-
лөс рад. Тащөм радыс коркө вөли-нын өт-

чыд, сөмын думвылас оз вермы ускөдны—
кор сijö вөлі. дырөн уגי-жө. Ташом-жө вөлі
веңеч улыг вым гөтыркөд мунигөн. Рад
һисö шог. Мөвпалан: мыј тон гөтырыс ва-
јас, кушом олөм пукгас. Олөмыд-өд мөд
уж вылө сувтө. Гөтыркөд колө вөлі овмөд-
чыны кутчысны.

— Мыј тон артмас? Кытчө воа? — мөв-
пыштіс өні катыдларө мунигөн. — Ез-ө
керасан местаөј моз-жө став олөмөј катыд-
лаң бергөдчы.

Мөвпысы ыжыд пернапас чөвтіс піла
воропө кутчыигөн.

— Кер вөчны-өд заводитлөны пөрөд-
чөмсаң, — мөвпыштіс ачыс.

— Но-ко, Васка дад, кутчислы комсомол-
скөј піла воропас!

Ез-і төдлы пажун воіс.

Бара-на Һе пажун, а собраңһө. Хозрас-
чот вылө вужом куға да Петырлыс бригада-
сө буксір вылө бостөм куға собраңһө.

— Кушөма, Васка дад, кажитчис.

— Уңжитад тај ті, пөрыс мортөс. Ег
чайт, мыј тазі ужалад.

— Те сувтан кырсысны. Пөрөдчасны

том јоз. Најö-öd версөонад вынажыкös, — пажын бöрын Васкалы шуис Тiма.

Таэ Јогор Васка лоис комсомолскöј бригадын бригадникөн.

7

Петырлөн бригада талун помалисны асыныс пöстатсö don ју кыр јылыс. Мукöд-јас мунисны мöдлаö пöрöдчыны, а Терен да Анна Опонь колтчисны вөр сдajтны.

Старшöј пријомщик Морохин первојыс-на талун примитö. Туш-таш вöчас керпомö аслас клејмаөн, пырккитис кер вылыс лым — виçöдö, абу-ö брак, абу-ö щака мбö черань вурьса. Кујим кер-нын бракујтис, ез примит палубник пыдди.

— Ыжыд-ö щак? Кер куџаад гоз-мöд ем-да, — мургö Опонь, бытö збылыс сöлөм вылас оз во бракујтöмыс. А ачыс мөв-палö:

„Корс! Емыд-öd еурас. Пiловочник тујö мунöм бур вöрсö-тај он-жö каџав-а. Вот тiјанлы i качество“.

— Бара брак? — јуалö-нын Терень.

— Нинöм. Ужыс-öd öтмында. Кырссы-

ны кыкнансö колö. Век-жö пiловочнык, абу стрöевöј.

Воисны Опоңјас кераган-инö.

— Мыјкö тi, Öлөкгејевiч, пөрөдäд да век бытö ыжыд төвныр мунома. Кер вылö кер. Öтар i мөдар пөрлөдлөмныд,— шмоңитны кутiс Морохiн.

— Кыз удајтчас!

— Лучкiсö-нө он вермө? Катыдын тај-нө ставыс бур.

— Сени-öd комсомол. Ми—пемыд jöz.

„Кужö-öd гартныд“,— мөвпыштiс Терең.

Гортö летчывтöз Терең Опоңкөд параон ужалiс. Мыјкö тешкод вöли кажитчö Опоңлөн ужалöмыс: лыстор-кө пу бокад, мөдарö-нын путö пөрөдö, лiбö бокö, дај кыргысигас мыјкö век дiнсöжык бөгтö.

— Ме-нын пöрысжык морт кыз кырсö вола,— шуыштас ачыс.

дöбылki мiча пу пөрөдасны, а Опоң век пiловочнык вöчö. А Терең бурасö оз тöд, кушöмжык колö палубныкыс. Опоң век вiсталö Тереңлы: метiк, щака, увја, вурыса. Оз тuj.

Ез кажитчы ставыс тајö Тереңлы да Опоңыс торјөдчiс гортыг воом бöрын. Ез-

жө кажитчы гортө летчыны Опоңлөн ышө-
дөмыс дај. Быд куритчигөн ештис-жө-нын
сijö өти-мөдтор вылын сералыштны. Кол-
хозыд-і, селсөветыд-і, вөрлежөмыд-і, кула-
калөмыд-і—ставыс Һелучкі.

— Оз дыр таңтө овны. Кык виңтовка
костад мужіктө он кут.

Шулас-жө ескөн вөлі Терең:

— Кор-на-нө мiјанөс виңтовканас кытчө
мөдөдлісны?

да кыг венан Опоңөс. Көт-і jöz воңад
оз jона сорыт, а өти морт дорад воғтер.
Сылы өти кыв шуан—сijö кыкөс, те кыкөс
—сijö Һөлөс. Һол кыв-кө сылы шуан—
пом сесга сijö вiсталамлы оз-нын воы. А
уна jöz воңад—оз, бытөө рамыңк ыж кут-
кырвиңө.

Сijөн і Һимкофжык Тереңлы лоіс,
Опоңјасөн вөчөм кер дорө воісны-да. Мед
старшөј прiјомщикыс виңөдлас!

Медвоңа пiловочыкас і крукагіс Мо-
рохін.

— Мыјла пiловочык тujö муніс?

— Кажитчiс тај болоңаөн-да...

— Һекущөм болоң абу. Вым слөјыс

көзүдсаңыс сешөм лоома. Мунас палуб-
һикөн.

— Палубһикөн-кө бур-һин. Век-жө до-
нажык дај качество, кит-китөн серөктыштіс
Опоң.

Нол піловочһык палубһык пыдды бос-
тіс Морохин.

— Мыј тајө тіјан? Нарошно амі мыј?

— Мыјла нарошно? Міјанлы-өд бур вөртујө-
кө мунас унжык-і воө, — кјассө шевгө-
діс да сінјассө чіткыртіс Опоң. Ачыс
быдсөн копыртчіс Морохинлаң.

— Етащөм вөр-өд он-жө піловочһыкөн
гіж...

— Условіјөјаснад омөма төдсаөс, — друг
каңө пөрі Опоң, бытөө кутіс һіртчыны
Морохин дорө.

— Кодјас тан ужалісны?

— Мі ескөн, буракө, Тереңкөд-да...

— Мыј ылөдлан? Тан ужалігөн ме ег-
һин текөд вөв.

Вермас лоны. Гашкө-і Јепімкөд-да.

Морохин контораө локтігөн нарошно
відлаліс воzza примітөм вөрсө. Ылысаң
төдас міча путө, а локтас да һинөм абу
пасјөма. Мунөма піловочһыкөн.

— Мыј тајө?— мөвпавны аслыс кутіс,—
нароснө ез вөчны: гашкөн сійөн і качество
куҕа планын тан прорыв-да? Опоң-өд өт-
насон-өмөј быдлаө сузгө? Мыј мукөдыс ві-
зөдөны?

Рытнас сҕенгаҕетакөд ортчөн Тіма өшө-
діс мөд міст:

„Косарев јорт Һіма комсомольскөј бри-
гада вужө хозрасчот вылө. Качественнөј
показательяс бостчам перевыполнитны 10%
вылө. Нїөтї высокосортнөј пу огө шыкө-
дөј Һі колөј. Инструментяс бостгам візны,
жугөдлөмыс кывкутө бригада“.

Петыр Коңајевлыс бригадасө бостам
буксір вылө да сы куҕа көсјысам:

1. кујім лун кежлө сетны өтїк мортсө
уж јуклөм нуөдөм вылө.

2. Неграмотнөј Öрөпөс велөдны лы-
дысны да гіжны.

3. Быд дас лун пыщкын кыкыс вөчны
полїтзаңаттөјас.

Бригадїр—Лыјуров Тіма.

— Оз-өд і јуавны, көсјам-ө мї ужсө јук-
лыны,— ујін чөж боргіс Анна Опоң.—Код-нө
сещөм комиссарыс лоас?

— Гашкө, Јогор Васкаыд-Һін-да.

— Качество-пö! Вөрғыд ылö он чет-чышт.

А агныд нарoшнö качествосö он вöчö?

— Нарoшнö? Kodi шуö?

— Морохынд тај талун прімітіс да вiстало.

Ваіс сведєннöјас Морохін.

— Коңајев бригадыс көкјамыс кер су-ріс, кодöс пріміті палубнiк пыдди. Нгомыс важ прімітöмгыс-нын, — пырöмөн щöщ вiста-ліс Морохін.

— Бур-нын сіјö.

— Бурнад ескөн бур, сöмын, ме чајта, налөнсö лок. Kodi, Петыр дад, тіјан ка-чество куъаыс кывкутö?

— Kodi? Ставөн.

— Kod-нö ескөн вiстало мыј ылö пу-ыс мунас?

— Ставныс агныс. Унжыкысö Опона-сеј Öмөксејевіч. Сіјö мiјан условіјöјастö тöдöжык.

— Ставлы кывкутны оз поз. Бригадир-лы колö кывкутны. Анна Опоңыд, со, кө-мöдіс мыјдта ылö-нын, колökö, тіјанöс дај мiјанöс.

— Тöваріщескöј суд колö вöчны, мед
мыждасны сыыг дај гортö јöзöс летчöдö-
мыг.

— Селсöветö колö вiгтавны. Мыј тöва-
рiщескöј суднад вöчан? Јанöдан?

— Локыс оз ло.

Бара рытивбыд кежлö горнi, вен. Öд,
венчö оз Тiмалөн бригада Петыр Коңајев
бригадакöд. Венчöны выль да важ уж, вөр
фабрика да дас дод кујöд сетыг овмöс,
венчöны Тiмајас Маркелјаскöд да Анна
Опоңјаскöд.

Оз-ö тајö венјасас мынны Теренјас да
Петырјас быдгама пöлöс чераң везјасыг?

8.

Тiма вöли лыддö, мыј быд комсомо-
лечлы колö помңитны да чувствујтны: сы-
лөн участок, көт-i лока iчөтiк-да, социализм
стрöйтöмлөн участок. Аслас участок вöсна
кывкутöмөн комсомолечјаслы колö кывкут-
ны Вых Војвыв стрöйтöм вöсна, сiқкö i со-
циализм стрöйтöм вöсна.

Бригадiрö пунктöм бöрын Тiма ас возас
сувтöдiс мог: көт кыз, а комсомолскöј бри-
гадаöс вöчны прiмернöјөн участок куза.

Мед Һе Һимнас вöлі комсомолскöјөн, а уж-
нас, олöмнас. Ужыс-öд і олöмыс. Кварта-
лöс Һоннас сквознöј комсомолскöј ударнöјö
пöртны—со могыс вöлі Тималөн. Мед, ещакö
комсомолечыс тани. Комсомолечјас-кö
котыртны ас гөгöрныс мукöдсö вермасны
да јурнуöдны ужас—мог лоö пöртöма. Оз-
öд јöзыс мичтыны ужсö, а ужыс мичмöдö
јöзсö дај бригаданыслыс Һимсö.

Кор воісны кыскасыҗас, Тима таяс
нöшта чорыда сувтöдис.

Петыр бригадакöд гөд ужсö лоі вöчöма.
Вежҗис налөн Тима бригада вылö виҗöдöм—
заводитчöмыс ем. Кор ас сінвоҗаныс ста-
выс муніс—он-Һин сыыс пышҗы. Öнi нöшта
чорыдҗыка зелöдлыны.

Медвоҗа луннас кыскасыҗас петісны
туј талавны. Лым лапкыд, оз, мајбыр, ков
вöв кынöмувјöз лым пыштi собавны. Кык
кујим вöла-кö мунасны, көҗ тыра доҗдөн
мун.

Катішщö места Морохін бөрҗылöма кіло-
метр кык улö, пöштi Петырјас керасан інö.
Сетi дон ју вылö летчыны кырјас лажмыд-
җык дај гөртаыс паскыд. Һол кілометрыс
ылын медвылысса керасаніныс оз і ло.

Керјастö унжыксö көв кырјывсаңыс быг-
лөдлы.

Медвоңаыс чукөрмис барактыр јöz. Оз-
нын өтi жыр шонтыны. Пылскакывны ку-
тисны том гөлөсјас нывјаслөн да зонјаслөн.
Воис Нюңа Петырлөн ныв, Анна Опоңлөн
томіңик пі, Теренлөн ныв. Локтисны-і Пе-
тыр бригадаса шменјас вөлөн кыскасны
мукөдјас. даcвіт вөвлы—даcвіт јамшщик.

— Öнi сесга гажыс лоас!—нiмкөдасө
рытывбыд-на Імла.

— Тiјанлы медтыкө унжык јöz-а. Сесга
тi гажөдчад-нын,—шуалө щөщ Терен.

Јөзыд мыј! Вот ставөн өтi бригадаө ко-
тыртчам, секi-і гаж петкөдлам.

— Öтiө?

— Мыј-нө, чајтад төвбыд таң лоас? Пе-
тырјас i Теренјас-на мiјан бригадаын лолө-
ны. Сквознөј бригада котыртчам, план сро-
көң тыртчам, гөрд знамја бостам!

— Сег сесга һамөдјас вөчалам!—чөвтиc
Анна Опоң.

— Гөрд знамјасыс?—скөрмытөң Імлалы
лоi.—Сiјө-өд абу прөстөј дөратор, а...

— А мыј-нө?—сiнјасыс быдсөн југнi-

тісны Анна Опоңлөн. „дөратор і ем“ — мөв-
пыштіс ачыс.

Дыр корсыгіс Ілла кыз вочавізны, отсөг
Тімагань сіннас щөщ коріс-і.

— Сіјө... сіјө... абу дөратор, а тыш вы-
лын победа перјөмлөн пас,—бура дыр мыг-
ті-һін шуіс Ілла.

— Сещөмторјөн оз шыблавлыны, а віз-
төны, медым выль вермөмјас вылө сіјө кы-
пөдіс,—содтіс Тіма.

— Унатор-тај көсјыгад. Ен-на бригадасө
вермө котыртны, а гөрд знамја-һін бостны
көсјад.

— Рокөсыд-өд көтастө век шузөдлывлө.
Он төд, кодарө мукөдјас. Кажітчө, быт-
тө Тімајасладорын, гашкө-і Анна Опоңла-
дорын-да. Выль воыгјас пукалөны пелөсын-
жыкөс, налы җешкод-на кажітчө ташөм сор-
һіјасыс. Җешкод-сіјөн, мыј зев-һін төдча-
наөн сорһитө Опоң, быдөнлы сінмө шыбыт-
чө кодарө сіјө сінө.

— Ті-нө мыј, онө-жө котыртчөј бригадас-
ас?—друг бергөдчіс Петыр нывлаһ, Оҗалаһ,
Тіма.

Оҗа гөрдөдіс, полөмыс бағыс вылө ві-
зөдліс да һинөм ез шу.

— Најо-нө кушом бригадаасыҗас,—шыа-
сис сы пыџди баҗыс.

— Насаң ми и заводитам-а...

— Мед пырөны да мышвыланыс кер-
жассө кыскалөны,—бара-на шыасис Анна
Опоң.

Скөрмис Терең:

— Те-нө мыҗ став пыџдыс сорҗитан?
Али ми җемөҗјас? Ас пыџдыд вигтав, а ми-
јан тую өн шыас. Ми агным кужам,—горө-
дис.

— Молодеч, Терең!

— Сизі-и колө!—горөдисны комсомолч-
јас.

— Мода бостөма став пыџди сорҗитө.
Бытө агным ог кужөј,—мургыны сөлөм
сетисны Тереңлы комсомолчјас.

Друг јурас чужис выл мөвп, кушом җем-
нас-на сылы ез волы: „Мыҗла мијан вөсна
сылөн сөлөмыс вигө? Оз-ө аслас виг да ми-
јан җимулө тупкыгөмөн сижөс петкөд?“ Сө-
мын повҗис аслас мөвпјасыс да өдјөжык
водис, гащ кујлиг моз мөвпсө воҗө кутис
нуөдны.

Табак шынпыр нөшта өтчыд тыдовтчы-
лис Анна Опоңлөн скөр чужөмыс. Војбыд

сесга сещом чужома морт вөтлыгис Терен
бөрса: чужомыс һумјалө, а сінјасыс куртчы-
ны көсјоны

9

Жургөмөн ломтыгө пач, бытө бур ви-
тматор ужалө електричество вынөн. Куз
кывјаснас бі һулө сирөд конда пес. Јарө
кыңаі баракын һекод абу. Весіг стөрө-
жіка Сандра кытчөкө мунома. Нарјас вы-
лын гартыштөмаөг волпасјас, жажјасын
һаһ тупөсјас. Тувјылын дөрөмјас, гачјас,
пінжакјас. Весіг со Јогор Васкалөн төн-
лунја һөбөм палто өшалө.

„Ез-тај һебог меным сетны“ — мөв-
пыштіс Јарө, ачыс көмсө пөртчіс да жур-
гыс пач дорө пуксис шонтыгыштыны.

„Вот боста да і летча гортө,—боргыны
аслыс кутіс.—Вөзјыгі кык лун кежлө да ез
леңны. Самөј-пө ужалан кадыс өні бур.
Бур кадыд-тај, мајбыр, пыр ем. Сөмын мед
ужавны көсјөмыс вөлі-а. Мыј-һө? Којмөд
төлыг ужала да гортө ег-на воны. Абу-жө-
өд татчө сирагөма. Мыјкө өмөј летчылөм-
сид вөчасны? Ме-өд абу комсомолеч“.

Пыртіс ва ведра Сандра.

— Воқ-таж талун те. Амї мыјкө лоин?

— Нинөм. Сің. Пиң-таж вісміс.

— Сің-кө он і мун-һин талун? Те, Герасімушко, менө он велөдышт? Лыффи со һига да өтї кыв ег гөгөрво. Он төд, мыј сіјө лоө мехаһизаціяыс?

— Ме ог...

— Төдан ескө-да он көсјы віставны. Те төдан, ме һигатө богта лыффыны да ставыс вунлө, шогыс і гажыс. Сы вөсна і татчө вөзјысі колхозыс, лыффыны ме дунжык сурө. Толькө вот задачајастө ог куж решајтныд. Ок ескө, велөдчыны-кө...

— Мыј-нө он велөдчы?

— Завофитлісны-өд курс вылө ыстыны да менсым Максим јуаліс, унаө-пө лоө квајтыс сізім. Ме ег і төд. Вісталі, мыј лоө һеламын кык, а кың сіјө артміс-ег куж віставны. Лок вот, һигајастө посһі гіжө-дөн гіжөны-да. Гафеттө сізі-і. Јона, бура-кө, вөрыд уна колө, быдлаын-таж сы јылыс гіжөны-а.

— Ме ог төд...

— Ачыд бригадїр јешщө...

Тешкодҗ тајө Сандраыс. Кык во сајын-на өтїк шыпас вөлі оз төд. А өні һига

высгыс кӧв оз летчыв. Лікпункт помалӧм бӧрын колхозӧ пыріс, ӧні партіяӧ пырӧм жылыг мӧвпалӧ.

— Ог тӧд толкӧ ічӧт грамота вӧснаыд бостад онӧ,— нораглывлӧ Макгімлы.

— Грамота сіжӧ шедана делӧ. Ужаліг мозыс велӧдчан. Кӧсјӧмыд медтыкӧ вӧлі-а.

— Карӧ летча, стӧрӧжікаӧ пыра, а рит-јаснас кута велӧдчыны.

— Сің бара-жӧ оз шогмы. Тан-на велӧдчан. Ужышт, астӧ петкӧдлы, секі лубӧј школаӧ мунан.

Со ӧні сегга-і велӧдчӧ.

— Он-ӧ те, Јарӧ, кытчӧкӧ пагтаг?

— Гортлапӧлӧ кӧсја ветлыны. Віжӧдла, мыј-һін сен вӧчӧны.

Лазјасіс да петіс.

— Вот боста да і летча,—ӧжӧс пӧдла-лігӧн вомгорулас шуіс, сӧмын Сандраӧж сіжӧ ез кыв.

Гешкодӧ кажітніс Сандралы Јарӧлӧн лазјасӧмыс дај кажітніс, бытӧкӧ лаз ноп-јыс ез вӧв тыртӧм. Віжӧдліс нӧшта-на ӧші-һӧд Јарӧ вылӧ.

— Мыјкӧ тај-нӧ ез вескыда вуж, а

горт тујлаңо мөдөдчис,—јурпырыс мунис-жө Сандралөн.

А Јарөлөн өтк мөвп өзөс пөдлалөм-гаң: „мыј мекөд вөчан, летча-da? Вот боста da і летча“. Оз весіг адзы тујсө, сійө мөвпыс і нуө воғө. Сін пырыс мунөны пујас. Пу бөрса пу бөрө колөны.

Скөрміс өнтај Тіма вылө. Мөд лун-һын Јарө гортө вөзјыгіс da Тіма оз леғ.

— Нһнөм теныд сен вөчны,—шуө.

Бытө прамөј нащалһик. Бригадһирад воіс da весіг јорттө морт тујө ез кут пуктыны. Вунөдөма, буракө, кыз сійөс „кыд сојыгөн“ һімтылісны. Кымыныс Тімаөс һебыд һаңөн Јарө вердывліс, кор Тіма-јаслөн һаңныс гожөмшөрјасын сојныс оз ло. Вунөдөма сійө. Сек һебоғ быдлун Јарөјасө вөлі котөртө. Комсомолад воіс da һырсө кутіс лептыны. Быдлаө сійөс індөны, быдлаө бөрјөны.

Оз төд, ылөғ-ө da дыр-ө тағ мунис. Друг-тај һырвоғас морт лоі da сувтіс. Ез удит мөвпыштны весіг, коді сійө. Сөмын өвитор јурас воіс:

„Кытчө мунөмөн вистасны? Міса, васа da гортө летча“,—аслыс шуіс.

— Герасімыс гортö-кө-а?—кыліс Анна
Опоңлөн гөлөс.

— Гортö,—аслас төдлытөг артміс Јарö-
лөн. Сөмын Анна Опоңтө төдөм бөрад ез
повзы, а кызкө лөгыджык лоіс: тајө көт оз
кут корны бергөдчыны.—Паскөм кіссіс да
вылла летча,—ылөдіс.

— Кіссас-өд тані. Вылөс ез сетны-а.
Те тај важөнжык ужалан да ез сетны, а
Јогор Васкаыдлы һебог сетісны, налаң
вужіс-да.

— Матерјонас меным сетісны.

— Сіјөс-өд вурны-на көлө. Увтыс сылы
ковмас-і. Не друг сіјө ставыс шедө. Бур,
бур. Летчыв. Нывјас, көнкө, відчысөны-і.
Менө-тај кыскасыјас дінө ыстісны-а.

Анна Опоң шлапіктіс возө.

— Кыскасыјас дінө шуіс муніг, а
мөдарсаң мунө. Ужалан іныс налөн бө-
рын-һын,—воліс-жө Јарөлы мөвп.

Вужіс сон ју, воіс 92-өд кварталө
кежан тујвежө да Тіма вылө скөралөмыс
назөңік кутіс сывны, бырны. „да-өд Тіма
местаын-кө ме вөлі, сіз-жө колөкө вөчі.
Ассыным көсјысөмнымөс-өд колө тыртны.
Сек ме щөщ-жө гөлөсујті. дај Тімаыс абу-

һин сешӧм омӧл морт. Бригадаыдлыг ужтӧ
вел лӧсыда сувтӧдӧс, вегӧг со Петырјасӧс
панјисны. Мыј ескӧн гортӧ летча да кута
керны? Том јӧз ставыс вӧрын, куш пӧрыг-
јас кӧнкӧ емӧг-да. А мӧдлун бӧр кајан да
секи мыј шуасны?

Сувтыштлӧс, чӧгарка гартыштіс. Гӧгӧр
виӧдлӧс. Пујас бытӧтӧкӧ сивӧтӧны сӧјӧс
летчӧмыг, јурнысӧ катлӧдлыштӧны. Заво-
дӧтӧ рӧмдыны.

Зев ӧдјӧ бергӧдчӧс да бӧр мӧдӧс. Чој-
јывсаӧ ӧдӧдӧс сӧн јулаӧ, котӧртӧс пос
вывті. Пырмунӧг моз котӧртӧс, а бӧрвылас
кажӧтчӧс, бытӧтӧкӧ поскыскӧд кыткӧ ӧе-
ладнӧ. Вымыг послаӧ летчӧс.

Збыл, ӧтарбоквылас пос пӧлынчӧма,
увлаӧ летчӧма. Јарӧ сыладор бокас-жӧ
сувтӧс.

Наӧӧнӧк пос кутӧс катовтчыны, кытчӧӧ
ӧикӧӧ ез пӧлыӧаг. Јарӧ шлувгыгӧс посыв-
саӧ ју вылӧ.

„Вӧла-кӧ-нӧ тат мунӧс?—јуалӧс асгыс
Јарӧ. Четчӧс да мӧдӧс бараклаӧ.

10

сӧн ју јагын ез-на вӧвлыны судјас.

Буді војтөв сүдїтлывыс мїча да куҗа по-
жөмјасөс. Мыжпыкөд пыҗдї јурҗаңныс
кокулөҗыс катлөдліс, мукөдсө җїкөҗ вужнас
њещкїс. Ывлавыв вынлыг ывлавывса олыг-
јас вылын да јонжык пемөсјаслыг омөмїк
пемөсјас вылын сүд сөмын-на төдліс
дон јаг.

А ташөм сүд ез-на. Јуралыг, заҗеда-
төлјас, мыждыг—ставыс сүд вылын моз, а
Анна Опоң ез лыҗды прамөј сүдөн. Ез
весїг сувт, јуағны кутїсны-да.

— Вај сувт да вїстав,—дүгөдїс сїјөс
јуралыг, колхозса брїгадаыг брїгадїр Ша-
мыров.

— да мыј сувтөмыс вајас...

— Шуөны—сувт. Мї ег ворсны чукөрт-
чө. Ен думајт, мыј тајө сїҗ-таҗ мунө.

Сек быдсөн гөгөрвоїсны, весїг Петыр,
мыј збыл оз ворсөм мун, а мыјкөы жыдтор.

Јуралыг вїсталис, мыјыг мыждысө
Анна Опоң да јуалис, мыј сїјө сы куҗа
вермас вїставны.

— Мыј-нө вїсталан? җїк прөста тајө
ставыс. Кушөм-нө ме враг? Ме-өд җеред-
њак, а абу кулак. Кыҗї ме најөс гортө

вермі кыскыны? Абу ічөтөг, агныс око-
вітисны. Качество куъаыд ме абу-жө мыжа.
Техніческөй условіөјассө омөла төдам —
сіјөн і сізі артмө. Төдан-кө-өд нарошнө
он-жө кол—высокосортнөй дровесінагыд-өд
доныс ыжыджык. Мыј вөсна-нө ескөн ужа-
лам, донсө-кө агным кутам чінтыны. Гор-
һитөм јывгыд ог төд. Гашкө корјасөкө і
шусыліс, скөрмөдөны век-да. Ме сесса ог
төд, мыјыс мыждыныс? Медвоzza јөзкөд
петі вөрө, гортө өтчыд летчылі дојмөм
понда, өні со мөдыс.

— Ме вот кывлі, дојмөм бөрад гортад
летчөм бөрын-пө те пемшөр ордас абу-і
пыралөмыд.

— Дојыс-өд ічөтөк вөлі. Оз вөлі сулав
сіјөс дөзмөдныс.

— Сіз. Заседателјас, тіјан мыј ем?—
јуаліс бокас пукалысјаслыс Шамыров...

Заседателјасын Теренъ да Ілла.

— Менам ем,—шыагіс Ілла.—Мыј јы-
лыс ті сорһитід пу улад Маркелкөд, кор
сіјө татчө воліс?

— Маркелкөд? Нһинөм егө. Ме ас могөн
петалі. Сіјөс ег адзыв.

Тіма рытивбыд-на корсө Јарөөс. Віс-

таліс Сандра: гортлапөлө-пө шуіс вуждө-мөн, а сөг локтысјас вісталөны—ег-нө-пө адзылө. Ез-ө-һін гортас летчы? Мыјла сылы колі лазјасныс да горт туј куҗаыс мунны?

Суд вылын Тіма мыждысөн. Сіјөн сіјө суга кывзө быд кыв Анна Опоңлыс, а аслас журыс оз петав мөвп:—кытчө воші Јарө? Летчис-кө гортө—зоң бригада вылө сөд чут. Көсјысім-өд прогулјастөг ужавны. дај суд бөрсаыд колө візөдны. Ковмас-өд мыждана кыв віставны.

Гөрд пелөс чукјөн тыр јөзөн. Восса-һін ывлавылө өзөс, а жар вочасөн содө, сорласө табак щынкөд. Медвозын пукалөны Тіма бригадаса, на сајын мөдлапөвса, а Петыр бригадаса кытөнкө бөрын мібө бокын. Омөла вегіг тыдалөны судлы. Сіјөн і Тіма оз адзы, кызі најө візөдөны суд вылас. Ескөн төдны, мыј быдөн мөвпалө, секі-і віставны кужан кызі.

Ез і төдлы сылы кыв сетісны. дыр мөвпаліс, кыз заводітны, а төлк оз бост. Сін вылө усі өзөсөд пырыс Јарө да збојміс:

— Анна Опоң шуо, һинөмыс-пө менө
мыждыны. Мыжыс ми мыждам? Јөзөс гортө
летчыны ышөдөмыс, вөр лок нога вөчө-
мыс, кулацкөј сорһјасыс. Ыжыдө мыж
вөчисны Петырјас гортө летчылөмөн? Быт-
төкө лок а чөтөк—комын кубометрөн морт
кер ез вөчны. А сјөн-өд календарнөј план
орөдөм, сја-һин орөма-да. Ми стрөитам
социалистическөј овмөс, планөвөј овмөс. Уж
вөли мед вөчөма кадын дај бура—вот мыј
вөсна мијанлы колө төждысны. Вөр овмө-
сын план сертө уж мунөм торкисны Петыр-
јас. Опоң сы вылө најөс ышөдис. Мөд—
щыкөдлис высокосортнөј древесина, гудра-
лис мукөд вөркөд. Сјако, сјөс мукөд вөрөс
моз-жө вјасны, нуасны, а сја-жө-һин сјө
щыкө. Анна Опоңлыс сорһјассө быдөн
төдө. Гусөн и јавө сјө сорһитис паныд
вөрлежөмлы. Ми вөр перјөмөн кыпөдам
СССР-лыс индустриализация, тышкагам
социализм вөсна. Ми стрөитам выл өлөм,
көнө оз лоны јөзөс нарөтитыјас. Гөгөрвоа-
на, бырыс классјас-кө ассыныс һемнысө
көсјөны-на һужөдны. Тагаң петө классөвөј
көс.. Анна Опоң абу-на кулак, но сылөн
тујыс вөли сетчө, а өнө сылыс тујсө вомө-

налісны да сылы возо мунны ез кутны
сетны. Сіјөн і сіјо щош пыксо. Опоң та-
јос зев-һин бура петкөдліс. Ме ногөн сіјос
векөдны һекыз-һин, а тајо суд материалсо
ыстыны семсовето да корны, медем мыж-
дісны сіјос кыз полагајтчо.

— Вернө!

— Сізі-і колө!

— Һинөм һужјөдлыны!

Зык кыптис, мыј һиөтик морт чужөм ез
кут төдчыны. Ставыс вөрны кутисны.

— Kodi көсјө нөшта виставны?

— Ме! — өзөсдорсаһыс шыагис Моро-
кин. — Дон ју вомөн поскыс кигсөма. Груз
вајыгјас јөрмөмаөг. Колө мунны да вөчны.
Ме ногөн — тајо медбур вочакыв лоас та-
лунја судлы.

— Пос кигсөма?

— Мыјыс?

— Мыјла киггис — сен адзам, — шыагис
Тіма, — А өни — ајда. Kodi ме бөрсә?

— Ме!

— Ме!

— Ставөн!

Сөмын Анна Опоң комис гөрд пе-
лөсө.

Локтісны пос дорö—пос пыдди јі вылас
кодлонкө вож.

— Кодкө шөр сурјасө кералөма,—пос
дорсаң кутіс горзыны Ілла.

— Кералөма?!

— Öтмөдарсаңыс сөтөма кыкыгөн, кын
кондаыд сесга і чегөма да пөрөма.

Регыд артміс пос. Арнас Тереңјас лун-
тыр вөчісны, а öні кык час ез тырмы.
Сіјөн і ымкодагө шөщ төлыг. Сөвјалө
јенеж шөрын, козувјас југөрнас сажөдө.

— Соод öтувја ужды,—мөвпыштіс быд-
сөн Терең.

— Ез ғылөмөн локны барак дорө.
Віжөдісны, кызі выл пос вомөн вујісны вө-
лајас да на бөрса параөн-параөн мөдісны
бараклаң.

Кушөм амі ғылөм ташөм тор бөрын.

Пос вөчан інсаң воөм бөрын Јарө ез
мун гөрд пелөсө Тімајаскөд, а пыріс бара-
кө. Полис, мыј Тіма кутас јуасны кытчө
сіјө ветліс. А мыј вґсталан? Пөртчыіс да
водіс.

Локтісны Тімајас. Унаөн. Сөлөмыс ырк-
мунлі Јарөлөн: „кутасны серавны,—мөв-
пыштіс,—лібө відны“.

— Јарө, те кытчө ветлін?

— Гортлапөлө ветлі.

— Ен ылөдлы. Сетчө абу волөмыд, а муномыд горт туй вывті. Кытчөз волін?

— Дон ју сажөз,—вескыда висталис, төдөны-жө-һин-а.

— Поскыс зоһ-на вөлі?

— Зоһ.

— Сесга жугөдін да бергөдчин?

— Ме?

— Ег тон ме, сені ег вөв-да.

Јарө вөлістї гөгөрвоис, мыј посжугалөмыс абу пос киггөм, а кералөм. Повзис, кор гөгөрвоис мыјыс сјјөс пондисны мыждыны.

Висталис, кызі сылөн поскыс киггис.

11.

Лунјас кутисны тупылө гартчыны. Тіма таясө һекыз ез видчыс. Асылын четчан да лун—лун і ем, а рытөзыс бара-һин вылтор. Јарө, буракө, асө мыжаөн-жө лыддө—јурсө омөла-на лептыліс. Ілмаөс талун ыстисны Петыр бригадаө уж оргаңизујтны. Мыј тон артмас?

Да, һужалис бригада котыртөмыд. Сте-

кабрыд-öd помасны кутіс, регыд-һин јан-вар, а век-на һинөм. Тағтө, пөжалуј, јона коман колхозној бригадасыд.

Тані кызкө і керјыд һөжјөжык летчө. Кор сөвтас јамщикыд, кор катішщө вылад бөр ректас-да. Кык кілометр саяд-тај вıтыг летчыласны, куб вıт кымын лунтырнад кыскасны. Һөжјө.

Талун кыскасыгјас Тıмајас дорынөс матын. Сıјөн і унаыг на вылө вıзөдлывлө. Ок, ескө... Һинөм он вөч. Абу сы кіпод улын.

Јарөос талун прамөја шөгөдіс. Лунтырна төрыгја јывгыс мөвпаліс.

— Kod чөртөс менө сетчө кыскіс?— вıдө мөвпгыс ассө.— Ме вылө сесса і пос жугөдөмтө пондылсны шуны. А kod сıјөс збылыссө вөчіс?

Војбыд сы јылыг Јарө мөвпаліс. Уеліс думвылас Анна Опөңкөд паныдагөмыс. Ез-ө сıјө? „Колө-öd докажітны, а кыз?“ Сы јылыг һекөдлы-на ег вıстав.

„А мыј, Опөңыскөд-кө ме ачым сорһита,— друг мөвпыштіс.— Кыја сıјөс кызкө? Алі сорһитны Тıмакөд. Оні ог-һин кут кадсө воштыны. Час, уж бөрын.

Јанзім төрытјасыс јортјасыс. Лунтырөн
њескодлы-на кыв ез лезлы.

Луныс міча. Јенежыс куш, а лымчірјас
локталёны. Буракё, пу пөрөм шыгыс мукөд
пујас вылыс гылалёны. Јогор Васкалөн лов-
шыыс Јарё дорөз кылё—бергөдө ыжыд пу.

— Отсыштны, Васка дад?—јуалс Јарё.

— Ез тај кут бергөдчыны. Лок ліч-
кышт.

Пөштї метр кызта пу. Сїныс быдсөн
њонјаса. Лёсыд сетчө крукыштны кондак.

— Піловочњік?

— Вөчлам да-өд мыјкө тон артмас.

Гөлөм вылас Јарөлөн лічмуні, төрытја
јывгыс ез казтышт-да. „Оз-на, буракё,
јона сївітны“—мөвпыштіс. Окота мыј јы-
лыс-кө сорњи панны, а оз төд кысаң заво-
сїтны.

— Кушөма, Васка дад, мїянын кажітчө?

— Абу омөл. Том јөзыд век том јөз.
Быдсөн ме щөщ томмі. Те-нө мыј, пышјыны
завосїтлін?

„Мыј вїставны?“—вїзњїтіс Јарөлөн.

— Быдторјыс тај лолө,—шуїс.

— Зїк прөста. Кыт-нө ез кажітчы? Бат-
лањыд мунөмыд. Сїјө-өд оз-жө вөлі радејт

артыла ужтө. Отувја візјастө һекор ез бостлы. Мыј-пө ме вөча—мед вөлі зоһнас аслам.

— Мыј вөлөма—мунөма. Воҙө кутам төдны.

— Сіјө-тө том јөзлы бур. Томиған колө велөдчыны өтув овны. Ме тај, јөјид, сіз-жө јерепеһитчылі. Мыј ескөн-і чукөртлі, нем өтнам ужал-да? Пожјөн ва катлөмкод мијан ужалөмыд вөлі. Өні велөдөны овны да колө-һин кутчысны.

— Мыј-һин кык другыс боргөны?—лок-тіс на дорө Тіма.

— Мыјла кык друг?—ез кажитчы Јогор Васкалы.

— Мыј-нө абу другјас? Те, Васка дад, туј корсан, і сіјө корсө. А өтлаө-жө void.

— Сіјө-тө сіз. дај, буракө, Петырјас татчө воасны.

— Мыј куға шуан?

— Мөд тујыс, шуам, абу-да?

— Вот, Јарө, кывзы мыј пөрыс мортыс велөдө.

Бурөщ пажнајтігөн воіс Ілла.

— Но мыј? Кызі?

Кыщө бостісны Іллаөс, быдөнлы окота

төдны, мыј артмис. Јогор Вагка медзіла
Ілла гөгөр гөгралө.

— Нинөм-на оз поѣ шуны. Чајтам, ун-
жык лоас.

Нинөм виставтөм јуөрыд быдөнөс бытөө
шогөдіс. Од, талунја луныс висталас—ко-
дарө катовтчас. Уз артмы—нужалө бригада
котыртөм, артмас—сквознөј бригада лоө
котыртөма талун-аскі.

Сіјөн і ужін лоі ез быдлунја ужінөн коѣ.
Горңјас ужалөм јылыс.

— Јонжыка-тај, кажитчө, музім-а,—шыа-
лө Петыр бригадаса Опоң даѣ.

— Сіјө-өд первојтө, ъерт. Велалан өтї
пөлөс уж вылад да онжык сіѣ кут музны.

— Јонжыка будї.

— Көкңиджык-жө-өд өтї сікас уж вөч-
ны, уна сікастө дорыс.

Ужін бөрын ставөн пукгалісны матї
пызандорө. Сумгыныс некод нарошнө матө
ез пуксы, а ставыс өтчукөрын коѣ лоісны.
Весіг Сандра мөдар жырјыс воіс кыска-
гысјаскөд. Кутісны артавны кубометрјас.
Кыв шүтөг віжөдлывлөны шщөткі молјас
вылө. Ветымын кубометр сажө кајіс да нөш-
та сусежыка кутісны віжөдны.

Нинөм ез шу Петыр, квајтымын кујим кубометрөз кајис да. Мунис аслас волпас былө.

— Ми тај виставлим,—нимкоџасны кутис Илла.—Али, Терен џаџ ылөдлим?

— Кајөма тај...

— Абу кајөма, а вөчөма. Ачыс оз кај. Сизим кубометрөн лун медвоzza луннас. Кор ти тамынданас вөчлид? А воzө-өд нөш-та-на кајас.

— Тешкод.

Јарөос шөш рад бостис. Сешөм рад, мыј окота лоі сешөмтор вөчны, медем ставыс төдлісны—Јарө абу-нын сешөм омөл морт, кызи унаөн чајтөны төнлунја бөрын. Пыралас тај кушөмкө ру. Јортјас воzад весиг лоан мыжа. Уси мөвпвылас Анна Опоњлөн паныд лоөмыс. „Ак, чөрт. Нывјас-пө-өд видчыгөны. А колөкө менам нылыс тани?“ Чөвтлис сінјассө барак пасталаө—Анна Опоњ ыкыс синулө ез сур.

„Муна да сорнытышта Тимакөд“—Тималањ мунигөн-нын мөвпыштіс.

Талун Илла нимлун код. Бытө кы арөс тырөма да батыс гөтрасны шөктө.

„Со-öd me!“ Пелпомöd весіг лап-лап Терен
кодҗастö керас. Велöдчöј.

— Мыј, Петыр дад, мөвпалан?—сы до
рö воіс щöщ Ілла.

— Ем тај, Ілліч, мөвпалан торҗыд. Жур
ныс сөмын омөла ужалö-а.

Ез көсҗыв Петыр некор том јöзлыг ве
лөдчыны, а лоö, буракö.

— Велалам і мөвпавны. Мөвпавтөг уж
оз артмы:

— Сің-һин тыдалö.

Талунја дыра некор-на ез пукавлыны.
Талунја кода некор-на-жö пач ез ломтыв
ны. Часі точкіс-һин војшөркадöз, а олöны
на. Сургö вöлі Öлөксан да чуткөдісны.
Петыр дөза воз водывлö, а талун мед
бөрјаöз пукаліс.

— Ті-жö, ескөн, Тіма-да,—водігас чөв
тіс Петыр аслыс вылö. Сөмын быдөн кыліс
да гөгөрвоіс сіјö кывҗассö.

— Дерт, мі. Мі-öd комсомолечјас.

Радпырыг водісны комсомолечјас. На
дејаа сөлөм öдјö сетіс ун.

Коркө пемыд вөр шөрыс аңывлід енөј-
на ті гөрд плаг, көн ескө жежын шыпасја-
сөн вөлі гижөма:

Вөр вөсна тыш—
Соціалізм вөсна тыш.

Пемыд парма улын мі гөгөрвоам пом-
төм вөр: козјас, козјас, козјас. Јаг улын:
пожөмјас, пожөмјас, пожөмјас. Козјас тош-
касөмаөс ројөн, луввіңоны вөв бөжјас моз. Кок
улын һебыд һищ. Мунан да кокшыыд оз кыв.

дон јагын, 91-өд да 92-өд кварталјасө
кежан тужылын, дөләлө сещөм гижөдјаса
гөрд плаг. Зевтөма кык пу костө.

Улынжык жежыд пөв. Пөв вылө шомөн
гижөма:

„Декабр 25-өд лун кежлө 92-өд кварта-
лын 1 № колхознөј бригада план тыртис
50 прөч. пөрөдөмын да 10 прөч. кыскөмын.

„91-өд кварталын комсомолскөј да Пе-
тыр Коңајевлөн бригада тыртисны 40 прөч.
пөрөдөмын да 3 прөч. кыскөмын“.

Ылын баракјассаң тајө гижөдыс, а бы-
дөналы тыдалана. Од, тужевөдыд кымын

морт быдлун муно. Кымын морт лыддоны,
кымын морт сійос лыддоом бөрын заводі-
тоны тодны, коді кызі ужалө.

Тімајас мөдлун-нын петісны сквозној бри-
гадаон. Бригадаын абу-нын өкмыс морт, а
комын өті. Анна Опоң сөмын абу. Талун
сійос селсөветө летчөдіс міміціоңер.

— Мі ыжјасөн вөлім. Сіјө көјіналіс. Мед
піңјассө ңещкөны. А мі воқө ыжавны ог
кутө,—Опоңөс летчөдігөн шуіс Терен.

Ңоңа Петыр старшөјын навалщікјас да
кыскагыјас костын.

— Но, Петыр дад, те сајын кер летчөм.
Кужан вөр кыскөм лучкі сувтодны—бур...

— Кықкө мыјкө-өд...

— Кықкө-мыјкөтө сесга шыбытны лоас.
Медпервој вөвјасөс ен сулөд, свалка-навал-
ка лөсөд. Мед пырмуніг мозі сөвтөны кер-
сө. Мөд—мед додјас ез жугавлыны да вөв-
јас лучкіөг вөліны.

Көкјамыс морт вылын вөлі ыжыд Петыр,
а өні лоі даскөкјамыс вылың. Гашкө сіјөн
і талун сещөм топыда ветлөдлө дод сөв-
тысјас пын-да. Колө-өд сетөм ужтө вөчны,
ассыд ңіптө вештыны. Ез көсјыс велөдчы-
ны Тіма коддемјаслыс, а пөрысө-ңемө ло-

ис. Сещом-нын, тыдало, кадыс, мыј томјас
пöрыгјасос овны да ужавны кутисны велодны.
Мөвпылас волас—мыј төдмалі, нем олі-да.
Аслыд тугтө весіг он адзы. Кушом-нын ад-
зом, кор воштан важ тугсө. Нем көсјіс во-
өдчыны кујім мөска олыгө, сізі-і буракө лоо
кувны. Дај мыј, збылыгкө, кујім мөснас
кутан керны? Лішној криңча јöлыс да ліш-
ној уж корөмыг кынзі најө нінөм-жө оз
сетны. Овліс важөн өтїк мөскөн. Öнї кык
мөска-да јона бурыс абу-жө. Мыј наыг? Көс-
јіс мыјкө ас олөмыг ыжыдөс відчысны. Сө-
мын оз төд, кор сіјө воас. Öнї бригадо
пыріс-да, быгтө өтїк із угіс морөсвывгыс.
Кокһамміс быдсөн. Ез-нын кут сещом ло-
көн кажїтчіны колхозө пырөм. Пырісны-нын-
өд ортча сугедјас, кодјаскөд ічөтыгаң быд-
мылісны, өтщөщ моз овмөдчісны. Асланыс
бригадаын-на Петырлөн чужіс кушомкө гаж,
кодї зілжыка да сөлөмсаң щөктө ужавны.
Кушом сіјө гаж—Петыр ачыс оз төд. Сїјө
гажыс кыскіс Тїмајаслаңө, ез кут лезны
дївітны [Васка Јогорөс бригадо наыг воғ
вужөмыс. Сөмын кызкө абу лөсыд, мыјла
ачыс воғжык ез вуғ, а Васка Јогор панјіс.
Дај мукөдлаын-на буракө Васка Јогор

панјис-дај. Колхознас көѳ сјјос колө пан-
јыны.

Кык вөлөн воіс Сандра.

Тешкодъ тајө Сандраыс. Локтіс стөрө-
жіка пыѳѳі, а кутіс вөрлезны. Петырлы
весиґ сјјө ѳ'вө: мыјла вөрлезныс өні кутісны
пырөмөн пырны. Стөрөжікаалис-кө-өд сы-
мында-жө бостіс. Өні бригадаө пыріс дај
кык вөв бостіс. Өнөз пыр-на өтїк вөлөн
кыскағлісны, а өні буракө өтїкыд ез кут
тырмыны, кыкаөн бостісны. Көѳ, вөлөм,
немыд сіз кыскағ. Кущөм олөм овғылөма-а.
Јөзыд ғикөз вежғыны кутісны. Сандраыд
со кырымпас пыѳѳі крест вөлі пуктө, а
өні көѳ пісарө пукты.

— Гажтөмчан-кө Петыр ѳад-а?—јуалө
кылө Сандра. Он-ө Опоңғыд?

— Сыыґ гажтөмыд оз бост. Емөс тај
јөзыд, мајбыр!—кер зорјаліґ моз чөвтис Пе-
тыр. Быѳтө өтчыд рок паңыштис.

„Мыј меным торја Опоңғыс?—мөвпыш-
тіс аслыс.—Мыј корґіс—сјјө 1 сурі“

Талун радлө щөщ лун. Абу зурыд. ѳоѳ-
јас кокңіа шлывгөны. Кыскағыс-јас пажун-
кадөз летчөдісны-ңін вїтыгөн.

Сјјөн-ңін јона ңімкодъ щөщ Петырлы.

Öd, војдөрлун-на лунтырөн вѣт кыщов вѣ-
чисны, а талун со пажунѣ вѣт. Пажун бѣ-
рын нѣшта нѣлыгтѣ летчыласны-на. Илма-
лѣн ставыс арталѣма: жагын кујлѣ вѣт сурс
кубометр, быдлун-кѣ летчѣдны дас кубѣн
вѣв вылѣ, дасвѣт вѣлѣн ковмас кыскыны
комын лун гѣгѣр да лун нѣламын мукѣдсѣ.
Март дасвѣтѣд лун кежлѣ программаыд бытѣ
тырас. Зелѣдлам, дај возжык. Панжам-на
гашкѣ 92-ѣд кварталѣс.

„Мыј најѣс панјѣмыс вајас?—вѣлі мѣв-
павлывлѣ Петыр. А ѣні ачыс Илмалыс век
јуасѣ, кыјі сені ужыс мунѣ. Вегѣг Тѣма ка-
чаліс, Петыр оз сы дѣрѣ нѣкор шыас, а
векжык Илма дѣрѣ да Јарѣ дѣрѣ. Унжыкыс-
сѣ нѣшта Јарѣ дѣрѣ.

— Пола кыжкѣ ме Ѧлѣксејевѣчсыд,—
вѣсталіс ѣтчыд Илмалы-жѣ. Бытѣтѣкѣ абу лѣ-
сыд сы дѣрѣ мунны.

А Јарѣс шог бостіс. Ыжыд шог. Колѣ
сѣјѣ шог јывыс Тѣмакѣд сорнѣтны,—а оз
лыгт. Гашкѣ, ѣткажитас-да. Нѣкор ез вѣтас-
лывлы, а бѣрја војјаснас пыр вѣтасны ку-
тис. Быд вој бытѣтѣкѣнѣс катѣшщѣ вылын
ужалѣ, а быд кербунт сајын Тѣма тыдалѣ.

Аддзис, мый Тима өтнас кодь тор
ялёма да сы дорөдз мунис. Пуксис ку
ритчыны. Заводитлас кыв шуны да
бөр ланьтас, сөмын чатөртчылас Ти-
малань. Видзөдлас, кыдзи Тима пу
бердө өшөдчёма да чигарка вөчө.

— Комсомолад менө босьтад?— дыр
чөв олөм бөрын юалис.

„Вот мый вөсна вөлөм сьөлөмыд
висьө. Казялин“, — быдсөн рад лои Ти
малы. Бура дыр мысти шуис, быттьө
збыль мөвпалис босьтны али не, ас-
лас эськө вель нин важөн лөсьөдёма
вочакывсө татшөм юалөмыс вилө Ярө-
лы:

—Ог төд. Сет шыөдчөм, рекоменда-
ция корсь да.

—А тэ? Сетан рекомендациясө?

—Мыйла ог, позяс.

Тривкьялигтыр мунис Ярө. Тривкь-
ялигтыр лунтыр уджалис, тривкьялиг-
тырйи жө рытнас баракө мунис. Мурт-
са сөйыштіс—вуджис гортлапөлө ре-
комендательясөс корсьны.

Ужинис весиг лои аслыс пөлөс.
Быттьө өти семья сөйө. өти удж йы-
лысь сөрни, а абу зыксьөм важ моз,
абу мөда—мөд вылын сералөм. Талун

өд со Габө Өньөүд весиг нянь во-
дзөсаліс Иллялы, эз тырмы Иллялөн
сөйныс да.

Оз шмонитны и лунся удж арта-
лігөн, кыз чигаркаяс куритөны.

Сизим кубйөн пөрөдөмын да өк-
мыс кубйөн кыскөмын талун каис.
Эз на та мындаыс вөвлывлы.

-Кыскөмын этша на. Нөшта колө
кыпөдны. Пөрөдөмыд обеспечитөма, а
кыскөмтө лөб зэлөдлыны. Тэ сайын,
Петыр дядь, сійө. Колө кадын додь-
яс дзоньтавыны, вөвъясөс дөзьөритө
өм бурмөдны, медым прөстө суладөмь
яс вөвъяслөн эз лоны. Сэсся вуджам
хозрасчөт вылө пөрөдөмын и кыскө-
мын. Пөрөдөмын качество бурмөдөм
миянлы вель унатор сетас. Кыскөм-
ысь асдонсө миянлы этша вылө по-
зьө чинтыны 10% мында.

Мичаөсь Дон ягын пожөмьяс дай
кузьөсь. Быттьө гөрд гача дядьө-
яс стенаөн топөдчөмны. Некөн пом
ни дор. Өтырышъя яг. Оз өд прө-
ста тась перйыны палубник вөр.

-Вот уджаланіныс! - быд асив
удж вылө мунігөн шуө Тима, комсо-
мольскөй сквознөй бригадын брига-
дир.

Кажитчисны сылы увтём пожомьяс,
кажитчис керос йыв,көні налөн ба-
ракныс да мукөд стрөйбаяс.

Виль овмөс пемыд парма шөрын.
Абу сикт,а кар,фабрика. Вөр перьян
фабрика.

Кажитчисны и мича дай кузь по-
жөмьясыс,зарни вөчысь йөзсыс,войвы-
лөс мөдарө банөн бергөдысь йөзсыс:
Илляяс,Ёгор Васьякас,Тереньяс. А
мыйөн нө омөльөсь Петырьяс да Ярө-
яс? Гуранөсь налөн вөлі туйныс, а
өні со сәсся лоины и шыльыд туй
вылын. Шыльыд туй кузяыд найөс ну-
ан нин, гуранөсь туй вывсьыс кө
веримиперяныны.

Окота Тималы Дон яг пасьталаөн
горөдны:

-Ёртьяс! Социализм чужө и тан:
миян уджын, миян пытшкын.

-Ті жө эськө,Тима да!-висьта-
лөны синьясыс Петырьяслөн.

1932

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
DIVISION OF THE PHYSICAL SCIENCES
DEPARTMENT OF CHEMISTRY
530 SOUTH EAST ASIAN AVENUE
CHICAGO, ILLINOIS 60607
TEL: 773-936-3700
FAX: 773-936-3701
WWW.CHEM.UCHICAGO.EDU

Фонд 40 ур.